

УДК 338.3:637.1

Поперечний С.І., к.е.н., доцент[©], **Путяк С.Б.**, асистент,
Бабич Л.В., к.е.н., доцент, **Кравців І.К.**, асистент
*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З.Гжицького*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

Аналізуються чинники негативного впливу на молочне скотарство. Розглядаються проблеми подолання тенденції зменшення обсягів виробництва молока шляхом формування вертикально інтегрованих маркетингових систем.

Ключові слова: кон'юнктура ринку, маркетингові системи, організація виробництва.

Постановка проблеми. Проблеми організації виробництва молока не нові. Увага до них вчених-економістів поєднується із сталою тенденцією скорочення поголів'я корів, зменшенням обсягів виробництва молока, хронічним недовикористанням потужностей молокопереробних підприємств, скороченням кількості таких підприємств через банкрутство. Сталий попит на молоко і молочні продукти в умовах неналежної пропозиції призводить до підвищення цін на них і посилення соціальних проблем. Сприятливі природно-економічні умови для виробництва молока поєднуються з вимушеним імпортом молочних продуктів.

Аналіз останніх публікацій. Питанням удосконалення організаційних основ виробництва молока присвячені наукові публікації таких вчених як С.П. Азізова, П.К. Канінського, П.С. Березівського, П.Т. Собчука, С.С. Сергєєва, В.Й. Шияка тощо. Пропонуються різні підходи до подолання проблем молочного скотарства і забезпечення сталого розвитку галузі. Більшість дослідників пов'язують кризові явища у молочному скотарстві з руйнуванням цілісних майнових комплексів галузі у сільськогосподарських підприємствах в процесі їх реорганізації на засадах приватної власності, розукрупнення підприємств, вилучення сільськогосподарських угідь, втратою генетичного потенціалу, неналежною науковою підтримкою щодо виведення нових порід великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності.

Не є винятком і пошук причин у системі державного регулювання. Серед них найвагомішою вважається обмежена державна фінансова підтримка галузі.

Метою статті є виявлення організаційних чинників, що стримують подолання кризових явищ у молочному скотарстві.

Виклад основного матеріалу. Особливістю молочного скотарства є висока капіталомісткість і низька оборотність обігових коштів, що зумовлює тривалу окупність інвестицій. Це поєднується з малотранспортабельністю молока, проблемами пошуку альтернативних каналів розподілу, високим рівнем

[©] Поперечний С.І., Путяк С.Б., Бабич Л.В., Кравців І.К., 2012

монополізації регіональних ринків молока окремими молокопереробними підприємствами. Крім того через тривалий виробничий період у галузі особливо помітним є негативний вплив інфляційних процесів.

У процесі реорганізації колгоспів галузеві особливості молочного скотарства до уваги не бралися. Часто в результаті відведення земель в державний запас для подальшого створення альтернативних організаційних правових форм суб'єктів господарювання площі сільськогосподарських угідь, які залишалися у використанні господарств були недостатніми для виробництва необхідної кількості кормів і утримання корів відповідно до наявних скотомісць. Результатом цього було загальне зменшення поголів'я корів, зниження рівня їх продуктивності.

Загальне поголів'я корів в Україні за 1990-2010 роки скоротилося з 8,4 до 2,6 млн. голів. При цьому у більшій мірі воно скоротилося у сільськогосподарських підприємствах, які на відміну від особистих селянських господарств є ринково орієнтованими. Це свідчить про визначний вплив чинників ринкової кон'юнктури, а також процесів пов'язаних з реорганізацією підприємств (табл. 1).

Тимчасові зменшення обсягів виробництва в результаті реформ є закономірним явищем. Однак загальна тенденція, яка не подолана за більш ніж 20-річний період, свідчить про сталий вплив негативних чинників.

Основним регулятором виробництва в умовах ринкових відносин є ціна. В умовах монополізації сфер закупівель молока окремими молокозаводами формувались монополюно низькі ціни на молоко. Зменшення у результаті цього поголів'я корів і обсягів виробництва молока призвело до хронічного недовикористання потужностей молокопереробних підприємств. У деякий час відмічається вимушене підвищення закупівельних цін на молоко.

Таблиця 1

Поголів'я корів і валове виробництво молока в Україні

Показники	1990 р.	1995 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 1990 р.
Поголів'я корів на кінець року, всього млн. голів	8,4	7,5	2,9	2,7	2,6	31,0
в т.ч у с.г. підприємствах	6,2	4,6	0,7	0,6	0,6	9,7
В особистих селянських господарствах	2,2	2,9	2,2	2,1	2,0	90,9
Валове в-во молока, млн. тонн	24,5	17,3	11,8	11,6	11,2	45,7
в т.ч у с.г. підприємствах	18,6	9,9	2,1	2,2	2,2	11,8
В особистих селянських господарствах	5,9	7,8	9,7	9,4	9,0	152,5

Якщо у 2009 році середня закупівельна ціна на молоко в Україні складала 1888,8 грн за тонну, то у 2010 відповідно 2938,7 грн. Така ціна значно забезпечує

рентабельне виробництво молока, хоч показники рівня рентабельності дуже диференційовані за організаційно правовими формами господарств, що свідчить про суттєвий вплив даного чинника (рис.1).

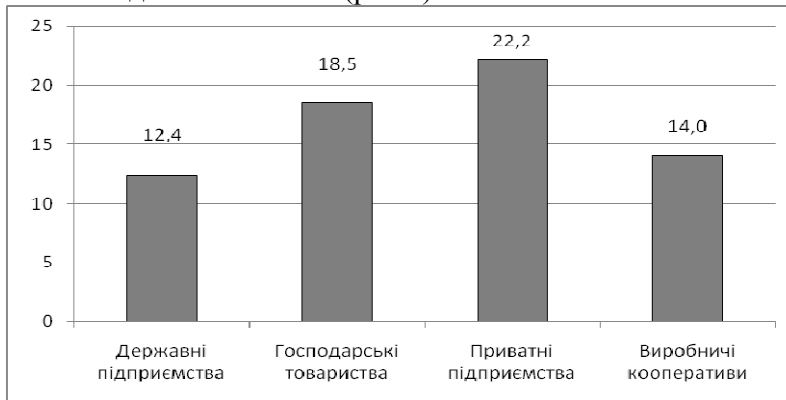

Рис.1. Рентабельність виробництва молока у різних за організаційно правовими формами підприємствах, %

Приблизно в третині сільськогосподарських підприємств частка яких у виручці від реалізації молока перевищує 50%, рентабельність виробництва молока складає 48,7% (табл. 2).

Таблиця 2

Групування сільськогосподарських підприємств України за прибутковістю виробництва молока у 2010 році*

Групи підприємств за прибутком (+), збитком (-) у розрахунку на 100 грн поточних затрат, грн.	Частка у загальній кількості підприємств, %	Частка у загальній виручці без реалізації молока, %	Прибуток (+), збитки (-) у розрахунку на 100грн поточних затрат, грн
-70 і нижче	0,9	0,0	-73,7
-65,1 - -70,0	0,3	0,0	-66,5
-50,1 - -65,0	2,8	0,2	-56,4
-35,1 - -50,0	4,3	1,0	-40,8
-20,1 - -35,0	7,5	3,4	-26,0
-10,1 - -20,0	9,2	5,2	-14,0
-0,1 - -10,0	12,7	9,9	-4,8
0 - 5,0	11,8	8,9	2,2
5,1 - 10,0	6,3	7,9	7,0
10,1 - 15,0	6,3	7,4	12,2
15,1 - 20,0	4,7	6,0	17,3
20,1 і вище	33,2	5,1	48,7

*Джерело інформації: дані Держкомстату України

Така прибутковість забезпечує належну окупність інвестицій і економічну привабливість галузі для потенційних інвесторів. Все таки показники прибутковості у 2010 році зумовлені рекордним за усі роки реформ вимушеним підвищенням ціни. Стримуючим чинником щодо спрямування інвестицій у молочне скотарство є перестороги щодо монопольного зниження ціни в умовах зростання обсягів виробництва молока. Такі перестороги і можливі загрози посилюються мінливою кон'юнктурою ринку молока, впливом зовнішньоекономічних чинників, пов'язаних з обмеженням експорту молочних продуктів через санітарні вимоги в країни ЄС та Російську федерацію. Крім того підвищення ціни на молочні продукти а відтак і на молоко з урахуванням їх соціальної значимості обмежується і державними органами управління. Ризики суттєво зменшуються за умови формування вертикально інтегрованих маркетингових систем, які передбачають взаємодію суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво молока, його переробку а також торгівлю молочними продуктами. Можливі різні організаційні форми таких систем: формування цехів з переробки молока у сільськогосподарських підприємствах, будівництво молокозаводами ферм для виробництва молока, поширення акцій молокопереробних підприємств через сільськогосподарських товаровиробників. З урахуванням дефіцитності фінансових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах найефективнішою формою є інвестування молокопереробними підприємствами коштів на будівництво ферм і придбання корів в окремих сільгоспідприємствах. Останні слід реалізувати в у господарські товариства із визначеною часткою майна кожного замовника. Переваги такого заходу полягають у сталому забезпеченні молокопереробних підприємств сировиною, можливим контролем за дотриманням санітарних вимог і якості сировини.

Висновки. Стале зниження поголів'я корів і обсягів виробництва молока є результатом системного впливу негативних чинників, основними з яких є реорганізація колгоспів на засадах приватної власності без урахування галузевих особливостей молочного скотарства, формування монопольно низьких закупівельних цін, неналежне державне регулювання галузі.

Ризики, що стримують інвестиційні потоки у молочне скотарство зумовлені мінливою кон'юнктурою ринку, соціальною політикою держави, яка обмежує підвищення цін реалізації молочних продуктів.

Сталий розвиток молочного скотарства та сфери переробки молока може бути забезпечений формуванням вертикальних маркетингових систем, які передбачають узгоджену діяльність суб'єктів господарювання, об'єднаних єдиним ланцюгом руху товарної маси.

Література

1. Азізов С.П., Канівський П.К. Організація аграрного виробництва і бізнесу / С.П. Азізов, П.К. Канівський. - К.: Фенікс, 2006. - 788 с.
2. Бондаренко В.М. Розвиток ефективного виробництва молока та його переробка в Україні / В.М. Бондаренко // Економіка АПК. - 2008 - № 5.- С. 61 - 64.

3. Пастернак Х.І. Організаційно методичні засади створення і функціонування інтегрованих формувань у виробництві і промисловій переробці молока / Х.І. Пастернак // Економіка АПК.- 2004.-№12. - С. 63 - 67.

Summary

Poperechny S.I., Putyak S.B., Babych L.V., Kravtsiv I.K.
*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z.Gzhytskyj*

ORGANIZATION BASIS OF MILK PRODUCTION

The factors impact on dairy cattle. The problems to overcome tendencies of reduction of milk production by forming vertically integrated marketing systems.

Key words: *conjuncture market, system of marketing, organization of production.*

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.